

Nr 88.

Av herr **Pers**, om *åvägbringande av utredning och förslag angående återgång till majoritetsval i enmanskretsar vid val till riksdagens andra kammare.*

När det proportionella valsättet infördes i vår författning, skedde det för att konservativa idéer och intressen icke skulle komma att sakna målsmän i de beslutande församlingarna. Frukten för en tillintetgörande för konservativ uppfattning i samhällslivet har emellertid visat sig vara överdriven, för att icke säga onödig. I ett fritt samhälle tryggas en konservativ åskådning av människornas skiftande syn på livets förhållanden. Erfarenheten visar med full tydlighet, att den konservativa uppfattningen erhåller tillräcklig anslutning, för att göra sig gällande vid ett riksdagsval utan förmedling av ett proportionellt valsystem.

Vid den fortsatta utformningen av det proportionella valsättet har man kommit att lägga stor vikt vid, att partierna skulle tillförsäkras en mot deras styrka svarande andel i representationen. Den enskilde valmannen har dock knappast intresse härav, ty han torde, även om han är en trogen partianhängare, knappast göra anspråk på att få sin precisa kvotdel i representationen. Mycket skarpsinne har satts in på att åstadkomma en matematisk rättvis fördelning, ehuru ett betydande antal av medborgarna icke äro så utpräglade partimänniskor, som en sådan exakt fördelning förutsätter. Det proportionella valsättet torde hava sitt fulla berättigande på vissa områden såsom vid utskottsval och i en del andra fall. Men därför att det är lämpligt för vissa ändamål, kan det ej vara riktigt att antaga, att det skulle vara lämpligt över hela det politiska livets område. Jag har aldrig trott, att det skulle vara lämpligt att använda vid val till riksdagens andra kammare. Under den jämförelsevis korta tid, som det varit i bruk, har jag trott mig finna mina farhågor besannade. Den sista omläggningen till stora valkretsar, omfattande hela län, ansågs böra medföra vissa fördelar. De större områdena borde underlätta uppsökande av högt kvalificerade personer till representanter för valkretsarna, och man ville antaga, att blott sådana skulle göra sig gällande.

Om detta i någon mån förverkligats, så är det likväl icke det huvudsakliga draget i bilden av särskilt det sista valet. Snarare var det bortskymmandet av den politiska personligheten och i stället framträdandet av en skimrande mångfald av mer eller mindre betydande namn, vilka skulle locka anslutningen till partivalderna. Vem eller vilka som skulle framgå som representanter för de olika partierna berodde ofta av slumpen. Det ansågs också vara av liten betydelse, då vinsten för partiet var huvudsaken.

Partiväsendet torde vara nödvändigt under de former, med vilka den nutida politiken arbetar. Men det bör hållas inom vederbörliga gränser. Den vanlige medborgaren lever ej sitt liv som partiman, och om någon gör det, så är han i regel intet gott föredöme. Detta gäller även för riksdagsmannen. Det är naturligt och kanske nödvändigt, att han är klart ansluten till en politisk huvudriktning, ja till ett parti. Men hans personliga insikter och allmänna duglighet, hans rättskaffenshet, omdömesförmåga och möjlighet att självständigt bedöma förekommande frågor äro dock av avgörande betydelse. En valordning, som avstänger valmannen från möjligheten att framför sig få se de personer, mellan vilka valet i realiteten står, så att han bättre för sig kan klargöra, vem han föredrar, utan som i stället lägger fram en serie listor, där partirubriken är huvudsaken och personerna underordnade och beroende av partiledningarnas valtekniska skicklighet, en sådan valordning kan icke verka främjande för en sund medborgaranda. Partiledningarna komma att ställa sig som medlare mellan valmannen och representanten på ett sätt, som blir ödesdigert för det politiska livets sundhet och naturliga utveckling.

Intresset för politikens uppgift, som är en god styrelse av landet, kommer att lida av en sådan ordning. Valmannen kan ej känna fullt medansvar med en riksdagsman, som han aldrig konfronterats med, utan som uppfiskats ur en av partiledningen sammanförd samling. Vid upprepade val låter han bli att rösta, då han ej vill leka blindbock i en så viktig sak.

Ej blott till botten utan även till toppen sträcka sig verkningarna. En regering, stödd på en genom valen framgången riksdagsmajoritet, kan numera ej åstadkommas. En vädjan till landet i en stor fråga passerar partiledningarnas filtrerapparat, och folkets mening upptages genom dessas förmedling. Ett direkt svar kan icke erhållas, utan partiledningarna taga upp sin anpart av valmännens röster, och utslaget blir fördelat proportionellt på partierna. En förskjutning på några få procent av partistyrkan för varje val är, så vitt man nu kan se, det högsta man kan komma till. Ingen regering kan få ett sådant underlag i den folkvalda kammaren, som ger behöflig trygghet för en fast och målmedveten ledning av landets politik. Regeringarna bli beroende av närstående partier, som visligen akta sig att ge sådana förbindelser, att de skulle känna sig förhindrade att anordna en fallgrop för dem, som sitta med den nominella regeringsmakten.

Endast en återgång till majoritesval i enmanskretsar kan återställa det direkta förhållandet mellan valmännen och deras representant liksom även möjligheten för en opinion i landet att få ett sådant uttryck, att en stark regering kan byggas därpå. Englands exempel visar, hur valmännens opinion, när den kan direkt göra sig gällande, är i stånd att genombryta partilinjerna och ge anvisning på den kurs, som regeringen har att följa.

Naturligtvis kan den misströstande även hysa farhågor för en regeringsmakt, utrustad med ett klart mandat från en genom valet manifesterad folkmening.

Men även här utgöra majoritetsvalen ett gott korrektiv. Regeringen måste taga i betraktande risken av ett omslag i folkmeningen och därför utnyttja sin makt med urskillning och måtta.

Det proportionella valsättet var en anordning i räddhågan för en ny tid, som befarades medföra stora och okända vådor. Erfarenheten visar, att vådorna icke varit så stora, som man fruktade, men att valsättet har högst avsevärda olägenheter. En återgång till majoritetsval i enmanskretsar är därför högeligen påkallad.

Med stöd av vad jag här anfört tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående återgång till majoritetsval i enmanskretsar vid val av representanter till riksdagens andra kammare.

Stockholm den 22 jan. 1925.

And. Pers.